

УХВАЛА МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ “УКРАЇНСЬКА МОВА ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА В УКРАЇНІ І СВІТІ”

За ініціативою Науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки України та Міжнародної асоціації “Україна і світове українство” у столиці України Києві 20 – 21 жовтня у приміщенні Будинку вчителя проходив I Міжнародний Конгрес “Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і в світі”.

У плані підготовки Конгресу Інститутом українознавства МОН України та Міжнародною асоціацією “Україна і світове українство” було розроблено й розіслано по Україні та зарубіжних країнах – Австралії, Америки, Азії, Європи 19 типів анкет про стан, проблеми, перспективи української мови в сім’ї, в системах виховання та освіти, в науці й культурі, у ЗМІ, телебаченні та інформаційному просторі, у структурах законодавчої і виконавчої влади, у міжнародних відносинах...

У здійсненні дослідних, аналітичних та прогностичних заходів разом із Міністерством освіти й науки активну участь взяли Міністерства закордонних, внутрішніх справ і оборони, УВКР, осередки Всеукраїнського товариства “Прогрес” ім. Тараса Шевченка, Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г.Ващенко, обласні,

Київське управління освіти і науки, інститути післядипломної освіти, українські й зарубіжні кафедри й центри українознавства, “Шкільна Рада” США та посольство України у Парижі, політики, педагоги та вчені.

Надійшло понад 15 тисяч заповнених анкет-відповідей.

Для виголошення аналітичних доповідей на Конгресі зголосилося понад 500 науковців, політиків, педагогів усіх областей України та з 22 країн світу – Австралії, Аргентини, Болгарії, Бразилії, Великої Британії, Італії, Греції, Німеччини, Франції, Польщі, Росії, Естонії, Білорусі, Казахстану, Данії, Канади, США тощо. Особливу активність проявили учні, студенти, педагоги, батьки.

Із привітанням та визначенням вагомості проблем мови і перспектив її розвитку до делегатів Конгресу звернулися Президент України В.Ющенко, Голова Верховної Ради В.Литвин, святійший патріарх Київський і всієї України-Руси Філарет, а також голови УВКР, Всеукраїнського товариства “Прогрес” ім. Тараса Шевченка, Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г.Ващенко, депутат Верховної Ради України Г.Удовенко, посол

України у Франції Ю.Сергеев, голова “Шкільної Ради” США Є.Федоренко, посол Казахстану та інші.

Із доповіддю про стан і перспективи розвитку державної мови виступив Міністр освіти і науки України С.Ніколаєнко, а з доповіддю “Мова і майбутнє народу” директор Інституту українознавства П.Кононенко.

На пленарних засіданнях виступило майже 40 науковців, педагогів, політиків, представників міністерств, відомств, вищих і середніх навчальних закладів, представників культури і мистецтва, медицини, права, урядових установ. Ще понад 200 учасників Конгресу виступили у 15 секціях.

Усі учасники Конгресу (понад 500) підготували письмові аналітичні тексти, які будуть опубліковані у ж. “Українознавство” та окремою книжкою. Брошура “Українська мова – моя мова”, підготовлена першим заступником міністра освіти і науки Б.Жебровським та завідувачем відділом філософії освіти та освітніх технологій НДІУ МОН України В.Крижанівською на основі опитування учнів 2000 та 2005 років навчання, була вручена всім учасникам Конгресу.

На основі всебічного обговорення проблем розвитку української мови учасники Конгресу прийняли Ухвалу, відзначивши:

1. За час розвитку України як суверенної держави статтею 10 Конституції України українській мові було визначено статус **державної**. Окремою Постановою Конституційного Суду було наголошено, що Конституція як Закон прямої дії має виконуватися на всьому просторі держави.

У зв'язку із цим усі державні за змістом та значенням заходи органами та інституціями України повинні виконуватися державною мовою.

Реалізації цього положення сприяло слухання питання впровадження державної мови в усі сфери життя суспільства на сесії Верховної Ради України. Питання української мови та українознавства розглядалося на Всесвітньому Конгресі українців, що проходив під головуванням Президента і Голови Верховної Ради України та ухвалам якого надавалася сила закону. Велику роботу здійснюють працівники системи освіти. Усе це позитивно відбилося на стані й характері розвитку української мови у процесі розбудови освіти, культури, державотворення, активізувало оптимістичні настрої, надії та прогнози у суспільстві.

Позитивні наслідки у вихованні й освіті зумовило поєднання української мови з українознавством.

2. Разом із тим учасники Конгресу одноставно відзначають, що стан і тенденції розвитку мови в Україні не відповідають Конституційним нормам і викликають цілком обґрунтовану тривогу. Тривогу і за стан української мови в зарубіжних країнах, де набирає нових обертів асиміляція та зумовлене нею затухання політичного, громадського, освітнього й культурного, навіть – конфесійного життя.

Діаспора потребує вагомій підтримки нашої держави у справі розвитку української мови і особливо – в Росії, де немає жодної української школи, газети, теле- чи радіо програми. На багато мільйонів зменшилася кількість фіксованих владою українців, що спонукає ставити питання про синхронні прояви лінгво- і етноциду.

Але головним є те, що рішучого втручання влади потребує мовна політика та ситуація в Ук-

раїні. Найперше тому, що Конституцію як Закон прямої дії не впроваджено в усі сфери життя, не здійснюється контроль за її виконанням. Наслідок – те, що не виконується 10 стаття Конституції навіть у стінах Верховної Ради, яка її приймала. Незаперечні порушення Конституції демонструють і окремі міністри та керівні органи цілих регіонів України, однак жодних заходів впливу на них не вживали ні гаранті Конституції Президенті, ні Верховна Рада, ні Кабінет Міністрів, ні судові органи.

Відомо, що в ім'я єдності, стабільності, розвитку суспільств Президенті Франції і Росії, Королева Великобританії видали Укази про підтримку і захист державних мов у своїх країнах. На протигагу їм, в Україні перманентно практикується подання проектів на користь вищезгаданого над державною мовою мови іншої держави, навіть – мов етноменшин, що є фактами антиконституційних дій, розпалює суспільні пристрасті та міжетнічні конфлікти. З ущемленням прав державної мови прийнято Закон про мови нац (етно) меншин.

В усі віки і в усіх суверенних державах державна мова виступала і трактувалася як найуніверсальніший феномен **об'єднання** суспільства. Тому захищалася всією законною силою суспільства і влади.

Абсурдна ситуація постає в Україні: окремі політичні партії, конфесії, навіть державні органи та службовці фанатично розпалюють ворожечу між селом і містом, різними регіонами України у сферах освіти, культури, головним чином на мовному ґрунті й фактично стають на антиконституційний шлях. Як наслідок – не загальнодержавні, а корпоративні, сектантські інтереси відстоюють окремі фракції у Верховній та іншого рівня радах; волю не суспільства, а олігархів-власників виконують ЗМІ; більшість каналів телебачення лукаво посилаються на права людини та колишні закони, і їх не позбавляють ліцензій, хоча не лише мовою, а й змістом частина передач ЗМІ відгородилися від народу й стали на антиконституційній позиції; стало нормою посідати державні й адміністративні посади, не володіючи державною мовою, наслідком чого є те, що навіть керівниками закладів освіти, науки, культури залишаються чи й призначаються громадяни, які і знаннями, і свідомістю поступаються школярам та студентам. Не врегульовано питання символіки та реклами, пріоритету державної мови у структурах бізнесу та обслуговування населення. 92% преси, інформаційний, книговидавничий простір, за визнанням п.п. І.Чиж та О.Савенка, “окуповані в Україні чужоземними виданнями”, отже, працюють не в інтересах українського народу, а керівники державних органів управління миряться із цим, бо, як кокетливо заявив п. І.Чиж, вони “проти насильної українізації”, хоча, не реформуючи старі моделі, нав'язані новій владі прибічниками старого світу, фактично консервують чи й відстоюють колишню політику насильної русифікації. Їхня діяльність з боку влади та суспільства не піддається ретельному аналізу та правовій оцінці, а їхні симпатії та інтереси стають заміником державної політики. Не випадково, що спалахують інфекційні тенденції навіть сепаратизму та місництва, а правоохоронні органи,

РНБО, хоча йдеться про національно-державну безпеку, миряться із цим.

У захисті народних інтересів та прав особливо роль мають виконувати гарант Конституції Президент і Кабінет Міністрів. Однак, Рада з питань державної мови при Президентові діє не ефективно: замість створення департаменту ліквідовано навіть відділ мови при Кабінеті Міністрів. Порушники державних законів та суспільних інтересів можуть не турбуватися: державна українська мова не має реального захисту.

Міжнародний Конгрес ухвалює:

1. Створити Всесвітню раду з питань української мови на основі діяльності Міжнародної асоціації "Україна та світове українство", провідних науковців і освітян українознавчого спрямування. Визначити статус Всесвітньої ради як координаційного органу збереження та розвитку української мови в Україні та світі. Діяльність Всесвітньої ради законодавчо узгодити з діяльністю центральних органів влади України у сфері мовної політики. Забезпечити неухильне виконання статті 10 Конституції України. Домогтися вироблення програми державної мовної політики з належною увагою до української мови як основного чинника єднання народу, суспільної комунікації та базового феномена національної культури.

2. Верховній Раді України відхилити розгляд Законопроектів про запровадження другої офіційної мови в Україні як таких, які порушують Конституцію України та Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо використання державної мови у навчальному процесі навчальних закладів України.

2.1. Запровадити у Бюджетному Кодексі спеціальний розділ "Фінансування Програми розвитку української мови".

2.2. Внести доповнення до Закону про адміністративні правопорушення, передбачивши відповідальність за порушення чинного мовного законодавства.

2.3. Звернутися до Президента України та Верховної Ради із запитом щодо спроб скасування Закону України "Про ведення судочинства українською мовою", яке намагаються нав'язувати антиукраїнські сили у Парламенті та політичні партії й організації антиукраїнського спрямування, сприяти заходам по їх нейтралізації.

3. Кабінету Міністрів України створити Державний комітет з питань мовної політики, поклавши на нього обов'язки контролю за дотриманням чинного мовного законодавства та належного функціонування державної мови в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Узгодити діяльність Державного комітету з питань мовної політики з діяльністю Всесвітньої ради з питань української мови.

3.1. Створити нову редакцію Державної програми розвитку і функціонування державної мови на 2006 – 2010 рр., структура і зміст якої відповідали б Конституції України.

3.2. Забезпечити фінансування державних програм, спрямованих на утвердження державного статусу української мови.

3.3. Звернутися до МОН України із пропозицією забезпечити фінансування і реалізацію з 2006 року розробленого НДІУ МОН України проекту "Загальнодержавна сертифікація рівнів володіння набутими вміннями та навичками з українознавства, української мови та літератури на засаді Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти та на підставі інноваційних інформаційних технологій та програмного забезпечення Всеукраїнських Інтернет олімпіад".

4. НДІ українознавства створити центр з вивчення лінгвоциду в Україні та в діаспорах, завданням якого є доводити факти лінгвоциду до державних інституцій та громадськості України.

5. Вивчати мову в українознавчому інтегративному контексті на основі різних курсів підготовки та перепідготовки кадрів у системі просвітницької роботи для широкого загалу, зокрема товариством "Знання", громадськими та міжнародними організаціями, в т. ч. Міжнародною асоціацією "Україна та світове українство".

6. Розглянути можливість заснування експериментальної мережі "Народних шкіл та університетів українознавства" за зразками досвіду діяльності "народних шкіл" європейського співтовариства.

7. Звернутися із запитом-пропозицією до ВАК України та МОН України щодо відкриття Спеціалізованої вченої ради в НДІУ МОН України з українознавства за напрямками: філософські науки, історичні науки, філологічні науки, педагогіка, історія науки і техніки, яка б забезпечила виконання та захист результатів досліджень на основі інтегративної українознавчої методології в умовах упровадження стандартів Болонського процесу науковців як України, так і зарубіжжя.

8. Продовжити Всеукраїнське Інтернет-опитування щодо проблем мови, культури, освіти в Україні на засадах інформаційних технологій НДІУ МОН України з метою підготовки до щорічного Міжнародного конгресу у 2006 році.

9. Розробити положення про державну підтримку концепції Інтернет-журналу "відкритого доступу" "Українознавство" як середовища сучасної україномовної культурологічної термінології та словотвору.

10. Повернути у загальноосвітні школи України предмет "українознавство" як обов'язковий для вивчення в усіх класах.

11. Провести порівняльний аналіз представництва в системі освіти державної української мови і української літератури згідно з Європейським освітнім стандартом викладання державних мов у системах освіти незалежних суверенних держав, членів Європейської співдружності.

12. Створити ради по захисту і розвитку української мови в усіх областях України та в зарубіжних центрах українознавства. Постійно вести висвітлення стану і проблем розвитку державної української мови в ж. "Українознавство" та в засобах ЗМІ і телебачення. Про наслідки інформувати керівні органи держави.